

H. 10-12

HA 3.133

ERDÉLYI MÚZEUM

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET
SZAKOSZTÁLYAINAK
KÖZLÖNYE

XXXVIII. kötet

1933. 1-3. sz.

SZERKESZTI:

GYÖRGY LAJOS

FŐTITKÁR

Új folyam IV.

Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület.

CLUJ-KOLOZSVÁR

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Részvénytársaság

1933

TARTALOM

TANULMÁNYOK:

<i>Dr. Tavaszgy Sándor:</i> A tudomány az élet szolgálatában — — — —	1
<i>Dr. Veress Endre:</i> Gróf Kemény József (1795—1855). I. közl. — — —	3
<i>Dr. Balogh Arthur:</i> A kisebbségek nemzetközi védelme és az állami jogok	39
<i>Dr. Kántor Lajos:</i> Magyarok a román népköltészetben — — — —	46
<i>Dr. György Lajos:</i> Magyar anekdotáink Naszreddin-kapcsolatai — —	65

ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET:

<i>Gróf Wass Béla:</i> Elnöki megnyitó az E. M. E. 1933. február 26-i közgyűlésén — — — — —	86
<i>Dr. György Lajos:</i> Főtitkári jelentés az Erdélyi Múzeum 1932. évfolyamáról	87
<i>Dr. Kántor Lajos:</i> Titkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1932. évi működéséről — — — — —	89

KRITIKAI SZEMLE:

<i>Tamási Áron:</i> Ábel a rengetegben. <i>Dr. Krstóf Györgytől</i> — — — —	98
---	----

KÖNYVSZEMLE:

<i>Rass Károly:</i> Elpusztult értékek (Bulletin des amis du livre russe) —	101
---	-----

HIREK:

Csúry Bálint eltávazása. — Magyar irodalomtörténeti és nyelvészeti előadások a kolozsvári egyetemen. — Nyilvános filozófiai előadások. — Felolvasás a M. Tud. Akadémiában. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület XII. vándorgyűlése — — — — —	105
---	-----

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ORVOSTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁNAK KÖZLEMÉNYEI:

<i>Dr. Orient Gyula:</i> Szerzetes- és orvospapok kórházainak és gyógyszer-táraiknak keletkezése Erdélyben — — — — —	107
--	-----

AZ ERDÉLYI MÚZEUM

az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 12 számban negyedévenként 7—7½ iv terjedelemben. A folyóirat az EME Bölcsészeti, nyelv- és történettudományi, Természettudományi, Orvostudományi és Jog- és társadalomtudományi Szakosztályának hivatalos közlönye.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-ot

az Egyesület alapító, igazgatósági és rendes tagjai évi 300 lejes kedvezményes áron kapják. Előfizetési ára nem tagoknak és könyvkereskedőknek 400 lej. Előfizetések és a lap szétküldésére vonatkozó kívánságok címe:

ERDÉLYI MÚZEUM kiadóhivatala, Cluj-Kolozsvár, Strada Baron L. Pop (volt Brassai-utca) 5.

Kéziratok, ismertetésre szánt könyvek és a folyóirat szellemi részét illető tudakozódások a szerkesztőt illetik:

DR. GYÖRGY LAJOS, Cluj-Kolozsvár, Str. Universităţii (v. Egyetem-u.) 10.

A szerkesztőség közli az igen t. munkatársakkal: 1. Géppel írott kéziratokat kér. 2. A közlésre szánt dolgozatok átlagos legnagyobb terjedelme 1 iv. 3. Minden munkatárs a folyóiratnak egyszersmind előfizetője is. A tiszteletdíjat 300 illetőleg 400 lejig a kiadóhivatal az előfizetés javára írja. 4. Különnyomat a szerző kívánságára és költségére készül. 5. Kéziratokat a szerkesztőség csak a szerző külön kifejezett óhajára küld vissza.

II. péld.

13. 602

ERDÉLYI MÚZEUM

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET
SZAKOSZTÁLYAINAK
KÖZLÖNYE

XXXVIII. kötet

1933. 1-12. sz.

SZERKESZTI:

GYÖRGY LAJOS

FŐTITKÁR

Új folyam IV.

Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület.

CLUJ-KOLOZSVÁR

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Részvénytársaság

1933

TARTALOM.

Tanulmányok:	Lap.	Kritikai Szemle:	Lap
<i>Balogh Arthur:</i> A kisebbségek nemzetközi védelme és az állami jogok — — —	39	<i>Nyirő József:</i> Kopjafák. <i>Rass Károlytól</i> — — — —	243
<i>Biró József:</i> A kolozsvári Bánffy-palota és tervező mestere, Johann Eberhard Blaumann — — — —	446	<i>Tamási Aron:</i> Ábel a rengetegben. <i>Dr. Kristóf Györgytől</i>	93
<i>Boros György:</i> Carlyle. Halálának 50-dik évfordulójára	413	Adattár:	
<i>Felszeghy Béla:</i> A közjogi önkormányzat elve és egy elfeledett régi erdélyi államjogász — — — —	159	<i>Hofbauer László:</i> Döbrentei Gábor ismeretlen akadémiai tervezete — — — —	345
<i>György Lajos:</i> Magyar anekdotáink Naszreddin-kapcsolatai — — — —	65	<i>Szabó T. Attila:</i> Adatok Nagyenyed XVI.—XX. századi helyneveinek ismeretéhez —	212
<i>Herepei János:</i> Szenczi Molnár Albert halála ideje — — —	464	Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi Szakosztályának közleményei:	
<i>Hofbauer László:</i> Döbrentei Gábor Erdélyi Magyar Tudós Társasága (1817—1821)	335	<i>Bányai János:</i> Az érces telérek mikroszkópi vizsgálata —	361
<i>Huszár Lajos:</i> Cochsele Octavian gyulafehérvári éremvéső — — — —	207	<i>Szádeczky K. Gyula:</i> A szamosfalvi sósfürdő geológiája. Várhatunk-e ipari földgázat Kolozsvár környékén?	247
<i>Imre Lajos:</i> A falunevelés irányelvei — — — —	307	Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának közleményei:	
<i>Juhász Kálmán:</i> Két kolozsmonostori püspökapat a XVI. században — — — —	424	<i>Orient Gyula:</i> Szerzetes- és orvospapok kórházainak és gyógyszerházainak keletkezése Erdélyben — — —	107
<i>Kántor Lajos:</i> Magyarok a román népköltészetben — — —	46	<i>Orient Gyula:</i> Erdély gyógyszerész-polgármesterei, szenátorai, országgyűlési képviselői és természetbúvárai	367
<i>Rass Károly:</i> Elpusztult értékek — — — —	101	Erdélyi Múzeum-Egyesület:	
<i>Tavaszy Sándor:</i> A tudomány az élet szolgálatában — — —	1	<i>György Lajos:</i> Főttkári jelentés az Erdélyi Múzeum 1932. évfolyamáról — — — —	87
<i>Tavaszy Sándor:</i> A lét és valóság — — — —	174		
<i>Veress Endre:</i> Gróf Kemény József (1795—1855). I.—III. közl. — — — —	257		
<i>Veress Endre:</i> A történetíró Báthori István király — — —	377		

	Lap.		Lap.
<i>Herepei János</i> : Jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület megbízása és a Műemlékek Bizottsága Erdélyi Osztályának engedélye alapján Makfalva és a vele szomszédos Székelyszentistván-Csókfalva községek határában 1932. év július havának 3—15. napjain végzett régészeti kutatásokról — —	469	Bonczhidai Bánffy-kastély udvari homlokzatának erkélyes portáléja — — —	453
<i>Kántor Lajos</i> : Titkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1932. évi működéséről	89	Cochsel Octavian gyulafehérvári éremvéső érmei — — —	209—211
<i>Gróf Wass Béla</i> : Elnöki megnyitó az E. M. E. 1933. február 26-i közgyűlésén — —	86	Egykori egyiptomi gyógyszerési laboratórium — —	107
Hírek:		Epitome Galeni Pergameni Operum, 1571. címlapjának hasonmása — — —	120
Csúry Bálint eltávozása. — Magyar irodalomtörténeti és nyelvészeti előadások a kolozsvári egyetemen. — Nyilvános filozófiai előadások. — Felolvasás a M. Tud. Akadémiában. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület XII. vándorgyűlése. — A legfőbb köteték. Dr. Tavaszgy Sándor elnöki megnyitója a bölcsészeti szakosztály 1933. márc. 9-i ülésén. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület nagybányai vándorgyűlésének Emlékkönyvei. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület régészeti ásatásai — — — — —	358	Fejléc heraldikai jegyekből összeállítva — — — — —	3
Bibliografia:		Fejléc Báthori István oklevéléről — — — — —	377
<i>Ferenczi Miklós</i> : Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1932. év — — — —	474	Gerend a régi templom és kastély képével — — — —	11
Képek, rajzok, hasonmások jegyzéke:		Gyűjtőlencsével oldalról megvilágított csiszolat — —	362
A tanuló Kemény József oratóija — — — — —	14	Hintz-gyógyszertár falfreskója	369
Báthori István király arcképe és aláírása — — — —	376—77	Hintz György — — — — —	371
Báthori István nagy állampecsétje — — — — —	404	Irgalmas-rend címere — —	123
Báthori István sajátkezű írása	411	Jezsuita gyógyszertár egykori desztilláló apparátusai — —	122
Báthori István hordszéke — —	412	Jr. Kemény József arcképe — —	2—3
Biasini Domokos kolozsvári gyorskocsija — — — —	306	Jr. Kemény József címeres pecsétnyomója — — — —	10
		Jr. Kemény József Notitia c. munkájának címlapja — —	22
		Gr. Kemény József: Erdélyország Történeti Tára c. munkájának címlapja — —	25
		Gr. Kemény József: Deutsche Fundgruben c. munkájának címlapja — — — —	28
		Gr. Kemény József szülőháza Gerenden — — — — —	129
		Gr. Kemény József kezeírása	131
		Gr. Kemény József síremléke a gerendi köztemetőben — —	158
		Gr. Kemény József pecsétgyűrűje — — — — —	264
		Gr. Kemény József üdvözlő verse gr. Teleki József beiktatása alkalmával. Hasonmás — — — — —	282
		Kolozsmonostori kálvária — —	111
		Kolozsvári Bánffy-palota — —	451
		Kolozsvári Bánffy-palota rekonstruált földszinti alaprajza — — — — —	457
		Kolozsvári Bánffy-palota emeleti alaprajza — — — —	458
		Kolozsvári Bánffy-palota udvara — — — — —	453
		Kolozsvári Bánffy-palota hátsó homlokzatának részlete — —	453
		Kolozsvári régi jezsuita egyetem egykori épülete — —	122

	Lap.		Lap.
Kolozsvári Szt.-Mihály templomban padozat kövekkel borított Strenberg-címer —	115	Régi Kórház Nagyszebenben Reichert-féle érevizsgáló mikroszkóp — — — —	113 364
Kolozsvári volt minorita-templom homlokzata — — —	455	Róth Pál dési gyógyszerész —	374
Közönséges mikroszkóp Reichert gyártmányú illuminátorral és rajzoló készülékkel — — — —	363	Sternberg-címer a kolozsvári Szt.-Mihály templomban —	114
Leitz-féle illuminator — — —	363	Sternberg-címer a kolozsvári Szt.-Mihály templom csúcsíves kapuján — — — —	115
Mauksch Tóbiás — — — —	368	Szamosfalvi források helyszínrajza — — — —	249
Mauksch Tóbiás nyugvóhelye a kolozsvári temetőben —	370	Szatmári irgalmas rendi kórház és gyógyszerház — —	128
Nagyenyed belső területének és határának vázlatos térképe	219	Temesvári irgalmasrendi gyógyszerház belseje — — —	125
Nagyvárad irgalmas rendi gyógyszerház belseje — —	127	Temesvári irgalmasrendi kórház és gyógyszerház bejárata — — — —	124
Nagyvárad irgalmas rendi kórház és gyógyszerház épülete — — — —	126	Tudományokat jelképező fejléc	257
Polarizáló készülékkel felszerelt illuminator — — —	365	Zárókép. Gr. Kemény József részére készült díszes üdvözlőlap — — — —	38
Polarizáló készülékkel felszerelt illuminator megvilágító készülékkel — — —	365		

A tudomány az élet szolgálatában.

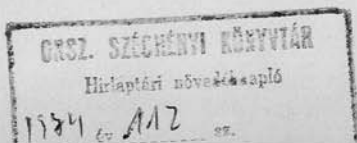
Elnöki megnyitó

az E. M. E. bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztálya
I. szakülésén, 1932. december 15-én.

Tekintetes Szakosztály!

Nem tehetem, hogy Szakosztályunk szakülései ez évi sorozatának első ülését csak néhány jelentéktelen és szokásos szóval nyissam meg. Merőben belső kényszerből indítatva, emelkedettebb és ünnepélyesebb hangot szeretnék megütni. A vallásos embernek emelkedett ünnepi érzésével van tele a szívem, amikor itt, ezen a helyen megállok és amikor arra gondolok, hogy ebben a gyűléstől tobzódó és kenyérgondokkal küzködő világban, ime! az Úristen olyan kegyelmes mihozzánk, hogy ma is ad nekünk alkalmat arra, hogy a tudományosság magaslatairól széttekinthessünk a szellemi élet rendkívül változatos és sokszínű, gazdag tenyésztől viruló mezőin és pompás tájain. Ezért a boldog lehetőségért hálásaknak kell lennünk nemcsak azért, mert elmélyülhetünk a saját tudományos Erosunktól indítatva azokban a tudományos kérdésekben, amelyek szívünkhöz közel állanak és ezzel szolgálhatjuk az önbeeső igazságot, hanem azért is, mert tudományos munkánk és szolgálatunk által új és újabb erkölcsi erőket ébreszthetünk és adhatunk nemzetünknek és a mi roskadozó társadalmunknak. Tudományos meggyőződésem alapelveként vallom, hogy a tudományos kutatás és értelmezés nem állhat semmiféle külső vagy épen praktikus cél szolgálatában, és a tudományos munkának minden ilyen céltől függetlenül kell folynia, de viszont azt is vallom, hogy minél önzetlenebb és minél érdektelenebb a tudományos munka és minél hűségesebben, *csak* az igazság szolgálatában áll, annál inkább következik abból a magasabb és tisztább értelemben vett nemzet- és társadalomnevelés. A napokban olvastam Eötvös Józsefnek Kazinczy Ferenczhez írt egyik levelében azt a gondolatot, hogy minden nemzetben — és tegyük hozzá, minden társadalomban — nagy erő alszik, amelyet azonban csak a műveltség ébreszthet fel; építenünk kell tehát azt a templomot, amelyből majd kilép a Géníusz, ki a most még szunnyadó nemzeti erőnket felébreszti s a csúf nyugalomból nemes életre ragadja.

Ebben az átkos krízisekkel és az emberiség szellemi egzisztenciáját szakadatlanul veszélyeztető és rontó katasztrófákkal teli világban különös hévvel kell azért dolgoznunk, hogy a tudományos élet számára újabb és újabb lehetőségeken nyissunk utat, és a tudomány ama templomait, amelyek romokban vannak, újra építsük, amelyek kriptákként

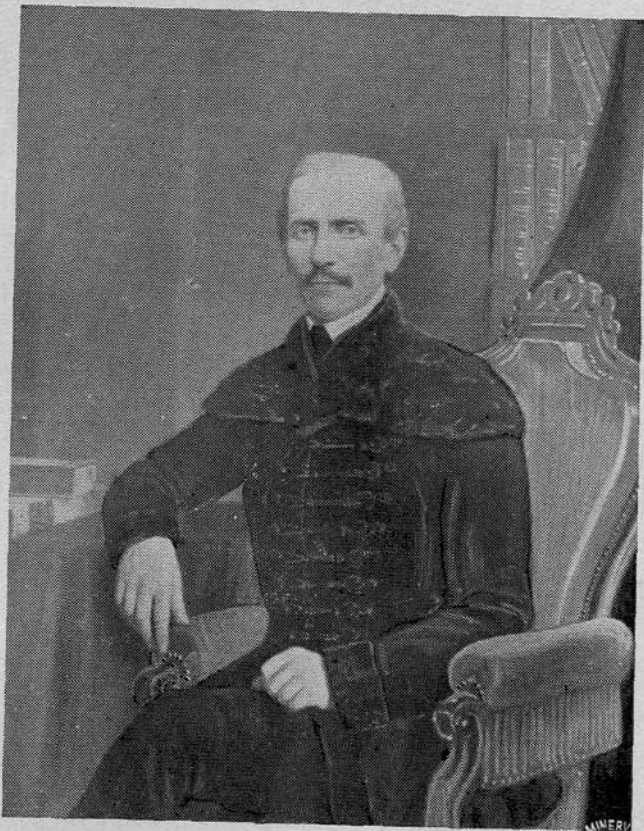
zárva vannak, felnyissuk, hogy a szellem Génuszai otthont találjanak. A tudományos életnek tűzhelyekre van szüksége, ahol együtt éljenek azok, akik a tudományt vallják életük feladatának és ahonnan ama Génuszoktól elragadtatva szembeszállhatnak a sötétséggel, a miazmás köddel és az állati ösztöniség fojtó párájával. Ma a tudományos életre nézve lehet nagyon alkalmatlan az idő, de a mai időre nézve nélkülözhetetlen az az erő, amelyet a tudomány nyújt. Ma százszorta nehezebb a tudományos élet, mint volt az elmúlt évszázadokban bármikor, de százszorta szebb és hivatatóbb, mint bármikor. Addig, amíg csak nélkülözünk, szenvedünk és üldöztetünk, még nem veszünk el, még van reménységünk, de ha lemondunk az igazságba vetett bizalmunkról, ha eltűnt tekintetünk elől az igazság ragyogó fénye, akkor bizonyosan elvesztünk.

Voltaire-ról jegyezték fel, hogy az 1755-i lisszaboni földrengés alkalmával fellázadt és tiltakozott a természet botrányos garázdálkodása ellen. Thomas Mann azt a megjegyzést fűzi ehhez az esethez: „Voltaire úgy viselkedett, ahogy a gallusok méltó utódjához illik, akik az égre lödözték nyilaikat.“ Mi készséggel és engedelmesen tagadjuk meg magunkban ezt a pogány lelkületet, vállaljuk a katasztrófális idők támadásait s felvesszük a ránk helyezett igát, mert valljuk Fichtével, hogy a szellem, mialatt legyőzi a korlátozásait és viseli terheit, nemcsak szabaddá, de izmosabbá is válik. Jó ezt az igazságot nekünk erdélyi magyaroknak és nekünk az Erdélyi Múzeum-Egyesület munkásainak folytonosan szem előtt tartanunk, nehogy a terhek, az akadályok megbénítsák munkaerőnket, lefokozzák munkakedvünket. Ellenkezőleg hajtsanak szabadabb és lendületesebb munkára.

Az új előadássorozat kezdetén, amint szétnézek múzeumi munkatársaim között, új kedvvel és új reménységgel telik meg a szívem. Szeretném, ha erről a helyről, ahova az új választásokkal már harmadízben állított a bizalom, nagyon szeretném, ha én is új biztatást tudnék adni és új reménységet tudnék ébreszteni.

Tek. Szakosztály, nekünk, akik egyek vagyunk a szenvedésekben, a nemzeti sors hordozásában, de egyek vagyunk a magyar tudományos-ság szeretetében, különösképpen össze kell kapcsolódnunk a mi Egyesületünk feladataiban és munkáiban. Akármilyen sivár is körülöttünk a világ, túl kell néznünk az emberi gonoszságokon és kicsinyességeken. Ne tegyük munkánkat függővé soha az eredményektől, hanem csak az eszményektől.

Dr. Tavaszy Sándor.

Großherzog Adolf